

Právo a spravedlnost v Polsku

Pavel Kopecký

Keywords: Poland, Election, Central Europe

O pokrytecké a agresivní politice při budování tzv. čtvrté polské republiky bratří Kaczynských již bylo napsáno mnoho. Nyní, po dvou letech svérázného panství těchto dvou pánů se karta obrátila, a tak další volby v porevolučním Polsku tradičně přinesly nového vítěze, přičemž ten odcházející nemusí vydržet jako kompaktní stranická entita ani do příštího klání.

Letošní říjnové volební klání bylo předčasné. Rozproudila se kolem něj velice živá debata provázená širokou reflexí netoliko ve střední Evropě. Padala slova o „nejdůležitějším hlasování po roce '89“. Samozřejmě, bezmála každé takovéto měření sil provázejí silná, přehnaná slova (stačí vzpomenout na české volby r. 1998, kdy jsme z úst nynější hlavy ČR slyšeli nehoráznosti o comebacku předlistopadových poměrů, zvítězí-li Česká strana sociálně demokratická). Podobnou „mobilizaci“ vládní strany proti opozici a naopak, osočování, osobní útoky nejhrubšího zrna, ba zneužívání protikorupční policie¹ nebo tajných služeb poznal v této souvislosti také severní slovanský soused České i Slovenské republiky. Panovaly dokonce dohady o regulérnosti průběhu volebního procesu. Exprezident ČSFR a ČR dramatik Václav Havel doporučoval pojistit jeho serióznost přítomností mezinárodních pozorovatelů. Kultuřmilovný veterán veřejné sféry si, ironicky řečeno, zřejmě vzpomněl na první veřejné vystoupení bratří Kaczynských: na stříbrném plátně tehdy dětské hvězdy „ukradly Lunu“.

Stvořena tlakem politiků, politických vědců, sociologů, osobností kultury a sedmé velmoci, médií, ale i ciziny, vzdmula se vlna interestu voličstva. Návštěvnost ostře sledovaných hlasovacích sítí dosáhla 53,88 %, což značí zhruba o patnáct procentních bodů více než ve volbách minulých (2005). Na polské poměry úspěch. Nečekaně vysoký počet oprávněných přišel také k urnám na zastupitelských úřadech. Porážka jednovaječných

¹ Bratři Kaczynští si svého času získali přízeň širokých vrstev obyvatelstva příslibem boje s tradičně zakořeněnou korupcí (ta byla spojována s předcházející levicovou exekutivou), která je ostatně podle pravidelné zprávy Transparency International na 61. místě světa.

„kačerů“ (jak jsou nazýváni vlastním národem) přinesla mnohým zklidnění. V Berlíně, v Bruselu, poněkud též v Moskvě. Prapor vítězné spokojenosti, ba nadšení z odvanuté „ptačí chřípky“ zavlál zahraničním tiskem, většinou EU i polskými internetovými diskuzemi svobodomyšlné mládeže. „Je konec s permanentními potížisty Evropské unie a šířením mobilizační atmosféry vůči židům, Rusům, homosexuálům či potratům!“ neslo se nesmiřitelnými „štěpícími liniemi“.

Takzvaně liberální Občanská platforma (PO) historika Donalda Tuska triumfovala po bezskrupulózní kampani nad Právem a spravedlností (PiS), levicově populistickým uskupením katolického a antikomunistického zaměření. Škodolibí komentátoři v Česku nezapomněli zmínit, že právě odcházející konzervativní formace byla blízkým spojencem euroskeptikům Občanské demokratické strany, jež mají náramně blízko k ideologické a nesmiřitelné politice Hradu. Konkrétní zisky hlasů vypadaly pro hlavní aktéry následovně: nejúspěšnější PO obdržela 41,51 %, PiS dostal 32,11 procenta, široké koalici Levice a Demokraté (LiD) ztělesňované oblíbeným exprezidentem Alexandrem Kwasniewským dalo důvěru 13,15 % a krátkou řadu těch, co pronikli do Sejmu, uzavírá Polská lidová strana (PSL) obdařená 8,91 procentního bodu. Do zákonodárných sborů tentokrát nepronikla protestní uskupení – Liga polských rodin a Sebeobrana. Je zajímavé, což mimochodem obzvláště koreluje se sdělením úvodního odstavce, že dvě nejsilnější politické formace inkriminovaných voleb vznikly teprve s třetím tisíciletím, roku 2001, zatímco třeba nyní neúspěšná² populistická Sebeobrana Andrzeje Leppera existovala od počátku 90. let.

Koaliční vládu nedávno sestavil předseda triumfující partaje. Občanskou platformu spojil s lidovou stranou, takže pro svou politiku získal v parlamentu pohodlnou většinu. Ponížení prezidenta, jenž jeho kabinet musel jmenovat, je dokonalé. Plány na odklon od dosavadního směřování má totiž značně velkorysé. Usiluje o hluboké ekonomické reformy, oživení „přiškrcené“ privatizace, rovnou daň (ač koaliční lidovci jsou proti) a co nejrychlejší přijetí eura. Redukuje podle něj nadbytečná ministerstva. Evropské unii a Ruské federaci nastavuje daleko příznivější tvář než tragikomické duo před ním. Natěšenému elektorátu (60 % obyvatelstva věří v nepřerušené volební období) slibuje dokonce podivnou „zábavu“, pravidelnou rotaci kádrů, čili půlroční žebříčky (ne)úspěšnosti podřízených, hitparádu subordinovaných ministrů, z nichž je pět žen. Každých šest měsíců údajně vymaže 1 – 2 položky ze seznamu jmen vlády. Z toho lze na druhou stranu soudit, že „západník“ Tusk také

² Odliv přízně od Sebeobranu způsobily přehmaty, radikalismus a nesnášenlivost její politiky, podivná sexuální aféra vůdce strany, v neposlední řadě též přitažlivější agitace PiSu. Na podobný vývoj doplatila i krajně konzervativní Liga polských rodin.

dobře zná, čemu se říká populismus. Pochybným se jeví i údajný liberalismus Občanské platformy. Z jakých důvodů? – Přízvisko PO vzniklo hlavně z přízně vyjadřované podnikatelskými kruhy, jelikož těm přislíbila umenšení daní a ulehčení činnosti vůbec, jeho náplni odpovídá rovněž proevropskost čerstvého vládního týmu, horší to bude s registrovaným partnerstvím a právem na umělé ukončení těhotenství. V české, slovenské, či maďarské zemi by byla vysloveně konzervativní, na poměry bezmála čtyřicetimilionové země kráčí o hodně „liberální“ posun hodnot vládní moci. Další svěbytnou záležitostí lze shledat otázku, jak dlouho svobodomyšlná politická linie vydrží. Zkrátka kdo a kdy „zúčtuje“ s Tuskovým varšavským kabinetem. Bude to zapšklý prezident se jménem z národovecké mytologie, sám vrtkavý národ či Evropská unie? Anebo „polský“ Afganistan, který zpochybnil morální profil ozbrojených sil a zahraniční vojenskou angažovanost jako takovou?

Zkusme však jít věcem na dřeň, ohlédnout se za vývojem. Kde hledat důvody pro vítězství tradicionalistického PiSu ve volbách minulých a slušné říjnové výsledky? Do značné míry v minulosti.³ Moderní Polsko je vnitřně rozháraný celek s dost svéráznými tradicemi. Pro ně je někdy označován za středovýchodní stát. Má svým způsobem podobné rysy s Českou republikou či Slovenskem, rysy společenství, které se jako pes za svou oháňkou vrhá za tím, co někdy nazýváme národní identita. Přirozeně nelze tvrdit, že by Rzeczpospolita Polska neslula silným patriotismem, někdy dokonce vlastenectvím za každou cenu. Středověké polské království po staletí figurovalo mezi velmocemi, v personální unii s Velkoknížectvím litevským náleželo mezi územně nejrozsáhlejší. Svádělo těžké střety s islámem a pravoslavím, vytvářelo jim hráz, za což se bolestínským cítil podnes Evropou nedoceneně. Ozvuky sentimentu za kdysi obrovitým státním útvarem rozkládajícím se mezi Baltem a Černým mořem zaslechneme ve varšavské politice posud, kupříkladu při popisu ukrajinského Lvova coby „velkého polského města“. Severní ze západní větve Slovanů, přesněji určité tamější síly, zároveň cítí neotupenou zášť k silným dějinným protivníkům, Německu a Rusku. Nevraživost mezi Poláky a obyvateli Ruské federace má dokonce podobu propagandistické teze o „dědičném nepříteli“, takže oficiální návštěvy se v uplynulých letech omezovaly víceméně na památník polských důstojníků v Katyni. Na nedávné, ostatně specificky načasované premiéře stejnojmenného Wajdova filmu se sešla minulá vláda takřka komplet.

³ Kontroverzní dvojice státníků opakovaně agitovala prostřednictvím historických reminiscencí, zhlížela se kupříkladu ve výbojném vojenském autokratovi, zakladateli „sanačního režimu“, prezidentu Józefu Piłsudském (1867 - 1935).

A kterak je tomu s tradičním polským katolicismem, který někdy vystrčí antisemitské růžky? Mnozí ho považují za přímo nedílnou součást „polskosti“. Příslušnost k „Římu“ pomáhala Polákům v dějinách zachovat si svou, ač svébytnou, hrdost; po tzv. trojím dělení země, za okupace Hitlerem, za komunistické nesvobody. Jiní Středoevropané, Češi, jsou naopak občas mentorováni za „ateismus“, vzorem jim mají být severní slovanští sousedé. Ve státě s jednou z nejmenších (statisticky postižitelných) religiozit tomu ovšem bývalo s úlohou katolicismu zpravidla jinak, a bohužel nezřídka právě naopak.

Ohledně moderního Polska vysvítá, že silné národní, náboženské a rodinné cítění i úcta k tradicím mohou dokázat nemožné, paralelně však mohou spoluvytvářet hystericky uzavřenou enklávu nesnášenlivosti a takřka středověkých předsudků.